

LEERPLAN HOGER BEROEPSONDERWIJS

Modules:

**Initiatie verpleegkunde
Verpleegkundige basiszorg
Oriëntatie verpleegkunde
Toegepaste verpleegkunde**

Studierichting:

Verpleegkunde

Studiegebied:

Personenzorg

Onderwijsniveau:

HBO₅

Leerplannummer:

2009/022

onderwijs van de
Vlaamse Gemeenschap

Pedagogische begeleidingsdienst
GO! Onderwijs van de
Vlaamse Gemeenschap
Emile Jacqmainlaan 20
1000 Brussel

INHOUD

Visie	3
Beginsituatie	5
Algemene doelstellingen	6
Pedagogisch-didactische wenken	27
Minimale materiële vereisten	34
Evaluatie	35
Bibliografie	36

VISIE

Verpleegkunde is één van de kerndisciplines in de gezondheidszorg.

Men stelt hoge eisen aan de verpleegkundige beroepsuitoefening inzake kwaliteit en kwantiteit van zorgverlening.

Maatschappelijke en technologische ontwikkelingen in de gezondheidszorg eisen dat de verpleegkundige flexibel is in een steeds veranderende omgeving. Er is een toename van preventieve en palliatieve zorg, alsook zorg voor chronische aandoeningen.

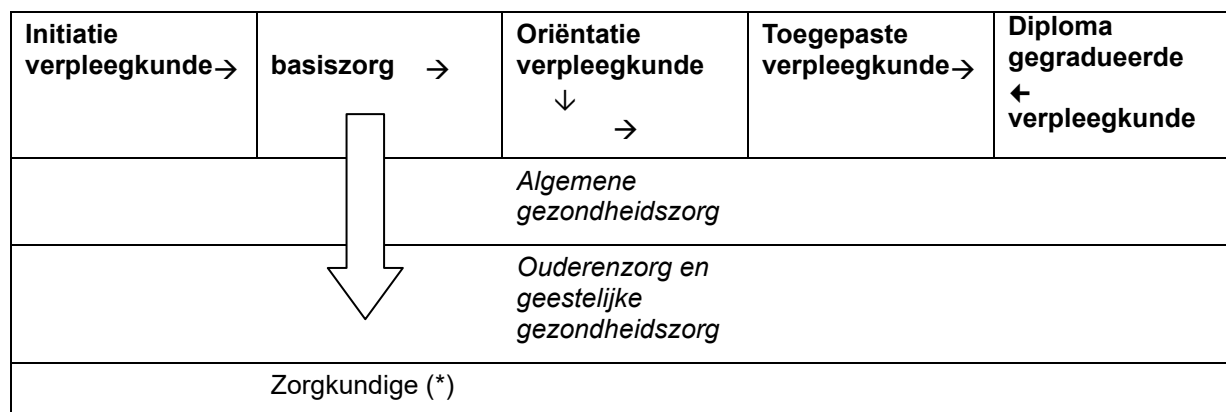
De accurate curatieve zorg verloopt zeer intens, van “cure” naar “care”. De verpleegkundige neemt hierbij een eigen professionele rol en plaats in, waar “zorg op maat” voorop staan.

Er is een grote nood aan verantwoordelijke algemene ziekenhuisverpleegkundigen die polyvalent en breed inzetbaar zijn op ieder vlak.

Om gepast te kunnen handelen in specifieke zorgsituaties dienen zij de nodige competenties te verwerven, dit wil zeggen kennis en inzicht, vaardigheden en attitudes. Volgende persoonlijke waarden onderschrijven:

- fundamenteel vertrouwen hebben in zichzelf en met openheid anderen kunnen benaderen, met erkenning van hun eigenheid;
- een open geest hebben, zonder vooroordelen, met belangstelling en respect voor ieders mening;
- mondig zijn, zodat men zijn ideeën voor de medemens helder en juist kan vertolken;
- intellectueel nieuwsgierig blijven, met een levenslange zin voor studie en vorming;
- getuigen van emotionele, esthetische en morele bewogenheid;
- oog hebben voor de sociale werkelijkheid en de maatschappelijke ongelijkheden;
- de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen niet enkel als ideaal vooropstellen, maar zich ook inspannen om dit ideaal in de praktijk te verwezenlijken.

Elke verpleegkundige streeft het fysische, psychische, sociale en morele welzijn na van ieder individu.

Hoger beroepsonderwijs niveau 5 Verpleegkunde – diploma gegradueerde Verpleegkundige

(*) Nadat de studenten geslaagd zijn voor de modules initiatie Verpleegkunde en Verpleegkunde basiszorg kunnen zij als ‘zorgkundige’ worden geregistreerd. De activiteiten die een **zorgkundige** mag uitvoeren onder toezicht van een verpleegkundige en binnen een gestructureerde equipe vindt u terug in KB78 – Activiteiten decreet zorg en bijstandsverlening.

Na elke module wordt er een deelcertificaat uitgereikt. Het diploma **verpleegkunde** kan behaald worden na het slagen in alle modules. Dit beantwoordt aan de Europese richtlijnen zodat de student in elke Europese lidstaat kan werken.

Niveau van beroepsmatig functioneren

De Europese SEDOC-classificatie (Système Européen des Offres et des demandes d'emploi en Compensation internationale) geeft aan tot welk niveau (voor het werkveld) we opleiden. Er bestaan 5 niveaus.

Voor de opleiding Verpleegkunde gaan we tot 4 niveaus om het functioneren van de beginnende beroepsbeoefenaar vast te stellen:

- competentie en professionele expertise;
- verantwoordelijkheid;
- beheersing van complexiteit; • transfervaardigheid.

BEGINSITUATIE

De studenten in de opleiding Verpleegkunde hebben een zeer heterogene achtergrond. Er stromen zowel generatiestudenten als herintreders in. Een specifieke vooropleiding is niet vereist, toch hebben heel wat studenten reeds een zekere voorkennis opgebouwd.

Het is dan ook aangewezen om te anticiperen op een dergelijke heterogene instroom en de leerstof gedifferentieerd aan te bieden, met het oog op een optimaal rendement voor alle studenten.

De interesse in het welzijn van elke mens in zijn totaliteit staat voorop.

Om te slagen in deze opleiding dient men over een aantal attitudes te beschikken zoals:

- sociaal voelend;
- empathisch vermogen;
- kunnen werken in team;
- verantwoordelijkheidsgevoel;
- leervermogen;
- doorzettingsvermogen;
- leergierigheid;
- motivatie;
- interesse voor de medemens, specifiek voor de zorgvragende medemens;
- eerlijkheid,
- stiptheid;
- ...

ALGEMENE DOELSTELLINGEN

Een startend beroepsbeoefenaar is competent om op professionele wijze verpleegkundige zorg te verlenen en ze aan te passen aan de specifieke en individuele noden van de zorgvrager.

Dit betekent dat de student op het einde van zijn leertraject in staat is om:

- een visie op zorg, gezondheid en systematisch handelen toe te passen;
- voor de zorg in te staan;
- met communicatie om te gaan;
- gezondheids- en welzijnszorg vanuit een maatschappelijke context te benaderen.

Alle studenten dienen de kerncompetenties via de modules of leertrajecten te verwerven. **Initiatie verpleegkunde**

De student voert binnen de opdracht die hij van een verantwoordelijke krijgt taken uit in verband met basiszorg.

Hij is verantwoordelijk voor de organisatie en de correcte uitvoering van de opgedragen taken.

Hij wordt geëvalueerd op de uitvoering van de opgedragen taken in niet-complexe¹ zorgsituaties.

Verpleegkundige basiszorg

De student voert binnen de opdracht basiszorg eenvoudige verpleegkundige prestaties uit.

¹ Situatie waar enkel routinehandelingen en standaardprocedures toegepast worden met betrekking tot basiszorg.

Hij is verantwoordelijk voor de organisatie en uitvoering van de eigen werkzaamheden.

Hij wordt geëvalueerd op de uitvoering van zijn werkzaamheden in niet-complexe zorgsituaties.

Oriëntatie verpleegkunde

De student voert basiszorg en verpleegkundige prestaties uit bij de hem toevertrouwde zorgvrager.

In dit onderdeel gaat het over de volgende zorgvrager:

- een zorgvrager (volwassene, jeugdige of kind) die opgenomen is in een algemeen ziekenhuis in verband met onderzoek, behandeling of heelkundige ingreep;
- de zwangere, de kraamvrouw en de pasgeborene;
- de fysieke gehandicapte en /of revaliderende zorgvrager;
- voor de ouderenzorg: de zorgvrager en/of fysiek gehandicapte en/of revaliderende zorgvrager;
- voor de geestelijke gezondheidszorg: de psychisch zieke zorgvrager (volwassene, jeugdige of kind) die opgenomen is in verband met onderzoek of behandeling en de zorgvrager met verstandelijke handicap.

De student is verantwoordelijk voor de organisatie en uitvoering van zorgvragergebonden activiteiten bij de hem toevertrouwde zorgvrager.

Hij wordt geëvalueerd op verpleegkundig functioneren in laag-complexe² zorgsituaties.

Toegepaste verpleegkunde

De afstuderende verpleegkundige is competent om op professionele wijze verpleegkundige zorg te verlenen. Dit houdt in dat de zorg aangepast wordt aan de specifieke noden van de zorgvrager.

² Situatie waar enkel routinehandelingen en standaard procedures toegepast worden. Bijv. verpleegkundige prestaties (zorgprocedures, protocols...)

Hij is meebepalend en medeverantwoordelijk in de keuze, de coördinatie en de uitvoering van basiszorg en verpleegkundige interventies. Hij voert de zorg zelfstandig uit in laag-complexe zorgsituaties en onder toezicht in midden-complexe³ zorgsituaties en toevertrouwde medische handelingen.

In iedere module of leertraject zitten de tien **kerncompetenties**⁴. Ze kunnen verder onderverdeeld worden in onderliggende competenties. Deze competenties zijn gericht naar het primaire zorgproces⁵, maar ook naar de voorwaardenscheppende activiteiten⁶.

Dit wil zeggen dat bij elke module of leertraject nagegaan wordt of de student competent is om:

- 1 systematisch gegevens te verzamelen over het menselijk functioneren, de ziekteverschijnselen en reacties op ziekte(n) en de behandeling ervan bij de zorgvrager en het rapporteren hiervan.
- 2 in samenspraak vanuit de actuele of potentiële verpleegproblemen, verpleegkundige zorg te plannen;
- 3 in samenspraak basiszorg uit te voeren in het kader van de totaalzorg en erover te rapporteren;
- 4 verpleegkundige prestaties en toevertrouwde medische handelingen uit te voeren en erover te rapporteren;
- 5 met de zorgvrager een functionele relatie aan te gaan, alsook tot het voeren van een effectieve communicatie met de zorgvrager en hierover te rapporteren;
- 6 de zorgvrager doorheen het ziekteproces te begeleiden, te coachen en hierover te rapporteren;
- 7 in een zorgteam te werken waarin hij de verpleegkundige zorg op zorgvragerniveau coördineert;
- 8 in samenspraak de verpleegkundige zorg te evalueren;
- 9 mee te werken aan de uitvoering van wetenschappelijk onderzoek betreffende verpleegkundige zorg;
- 10 de verpleegkundige zorg aan de nieuwe ontwikkelingen in de maatschappij en de gezondheidszorg aan te passen.

De specifieke attitudes worden per competentie aangegeven.

³ Situatie waar standaardprocedures niet enkel toegepast worden, maar in overleg ook aangepast en/of gecombineerd moeten worden. Bijv.: totaalzorg, zorgplan.

⁴ Een competentie kan omschreven worden als de reële en individuele capaciteit om **kennis** (theoretische en klinische), **vaardigheden** en **attitudes** in het handelen aan te wenden, in functie van de concrete, dagelijkse en veranderende (werk)situatie én in functie van persoonlijke en maatschappelijke activiteiten.

⁵ Zorgvragergebonden activiteiten.

⁶ Activiteiten van de verpleegkundige die de voorwaarden scheppen voor de directe zorgverlening. Zij bestaan uit beroepsgebonden activiteiten (deskundigheid, kwaliteit en professionalisering) en organisatiegebonden activiteiten (bijdragen tot beleid en beheer, interdisciplinair samenwerken).

LEERPLANDOELSTELLINGEN EN LEERINHOUDEN

MODULE INITIATIE VERPLEEGKUNDE

	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen	LEERINHOUDEN
1	<p>Competenties m.b.t. het systematisch verzamelen van gegevens over het menselijk functioneren, de ziekteverschijnselen en reacties op ziekte(n) en de behandeling ervan over en bij de zorgvrager en het rapporteren hierover.</p> <p>Attitudes: nauwkeurigheid, ordelijkheid, objectiviteit, neutraliteit, kritische ingesteldheid, schriftelijke en mondelinge communicatie, zelfstandigheid, diplomatie, betrouwbaarheid.</p>	
	1 aan de hand van hulpmiddelen systematisch gegevens verzamelen over het functioneren van de zorgvrager.	Zorgvrager Observeren/interpreteren Menselijk functioneren (functies, structuren, activiteiten) Privacy Beroepsgeheim Voorbeelden van hulpmiddelen: observatielijst, classificatiesysteem, vragenlijst ... Vakterminologie Observatie- en beoordelingsschalen Principes van ICT-gebruik
	2 bij het uitvoeren van opgedragen taken zich informeren bij de afdelingsverpleegkundige en via het verpleegdossier.	Zich informeren Verpleegdossier Verpleegafdeling Organisatie van een verpleegafdeling Basiszorg
	3 lichamelijke en gedragsmatige veranderingen observeren en interpreteren tijdens de uitgevoerde zorg.	Observeren Interpreteren Menselijk functioneren Mensvisie Gezondheid en ziekte
	4 mondeling rapporteren over de observaties en over de uitvoering van de uitgevoerde zorg.	Mondeling rapporteren Vakterminologie

		Feedback
--	--	----------

	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen	LEERINHouden
	5 de registratieformulieren eigen aan de afdeling invullen.	Registreren Registratieformulieren
2	Competenties m.b.t. het plannen van verpleegkundige zorg vanuit actuele of potentiële verpleegproblemen. Attitudes: kritische ingesteldheid, ordelijkheid, oplettendheid, nauwkeurigheid, schriftelijke en mondelinge communicatie, objectiviteit, initiatief.	
	1 uit zorgvragergegevens de zelfzorgproblemen van een zorgvrager afleiden.	Visie op zorg in samenhang met mens- en wereldbeeld Zelfzorg/zelfredzaamheid Zelfzorgproblemen
	2 in overleg met de begeleider, doelen gerelateerd aan de zelfzorgproblemen en ter ondersteuning bij de zorgvrager in de zelfzorg formuleren.	Overleg Visie op zorg Doelen voor zelfzorg
	3 maatregelen voorstellen gerelateerd aan de doelen en ter ondersteuning van de zorgvrager in zijn zelfzorg.	Zelfzorgmaatregelen
	4 in overleg met de begeleider een planning opmaken voor de uitvoering van de gekozen en opgedragen maatregelen bij de zelfzorg van de zorgvrager.	Overleg Zorgplan
3	Competenties m.b.t. het uitvoeren van de basiszorg in het kader van de totaalzorg en het rapporteren hierover. Attitudes: kritische ingesteldheid, mondelinge en schriftelijke communicatie, contactvaardigheid, emotionele afstand, dienstverlening, geduld, betrouwbaarheid, diplomatie, hygiënisch bewustzijn, betrouwbaarheid, nauwkeurigheid, probleemoplossend gericht.	

	1	een zorgvrager helpen in zijn hygiënische zorg bij ADL-dysfunctie.	Basisprincipes van zorg Hygiënische zorg Menselijk functioneren Activiteiten van het Dagelijks Leven (ADL) ADL-dysfunctie Observeren Rapporteren
	2	zorg dragen voor rust en slaapcomfort van de zorgvrager.	Rust en slaap

	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen		LEERINHouden
			Basisprincipes van zorg Zorg voor de leefomgeving Observeren Rapporteren
	3	zorg dragen voor enterale voedsel- en vochttoediening bij een zorgvrager uitgezonderd bij slikstoornissen en sondevoeding.	Voeding Spijsvertering Basisprincipes van zorg Observeren Rapporteren
	4	een zorgvrager met ADL-dysfunctie ondersteunen betreffende de uitscheiding.	Uitscheiding Basisprincipes van zorg Incontinentiematerialen Observeren Rapporteren

	5	de zorgvrager ondersteunen bij houdings- en mobiliteitsproblemen.	Houding en mobiliteit Til-, hef- en verplaatsingstechnieken Hulpmiddelen Basisprincipes van zorg Observeren Rapporteren
	6	maatregelen nemen ter preventie van infecties, lichamelijke letsels en decubitusletsels bij een zorgvrager.	Basisprincipes van zorg Infecties en preventie Decubitus en preventie Lichamelijke letsels en preventie Observeren Rapporteren
	7	parameters meten en registreren bij de zorgvrager.	Parameters Basisprincipes van zorg Observeren

	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen		LEERINHouden
			Rapporteren
	8	reanimatietechnieken toepassen in het kader van eerste hulp.	Cardio-pulmonaire resuscitatie (CPR) Observeren Rapporteren
4	Competenties m.b.t. het uitvoeren en rapporteren van de verpleegkundige prestaties en de toevertrouwde medische handelingen.		
	<ul style="list-style-type: none"> <i>Attitudes: kritische ingesteldheid, mondelinge en schriftelijke communicatie, contactvaardigheid, dienstverlening, geduld, betrouwbaarheid, oplettendheid, nauwkeurigheid.</i> 		

	1	een zorgvrager orale medicatie toedienen die door een verantwoordelijke is klaargezet.	Medicatie Medicatiegebruik Verantwoordelijkheid Aansprakelijkheid Basisprincipes van zorg Observeren Rapporteren
5	Competenties m.b.t. het aangaan en rapporteren van een functionele relatie, alsook m.b.t. tot het voeren van een effectieve communicatie met de zorgvrager. <ul style="list-style-type: none"> Attitudes: mondelinge en schriftelijke communicatie, contactvaardigheid, dienstverlening, geduld, betrouwbaarheid, respect, zelfinzicht, nauwkeurigheid, oplettendheid, hygiënisch bewustzijn. 		
	1	zichzelf voorstellen en de zorgvrager informeren over de te verlenen zorg.	Functionele relatie Communicatie/gespreksvaardigheden Visie op zorg
	2	tijdens de uitvoering van de zorg respectvol contact onderhouden met de zorgvrager.	Communicatie Visie op zorg Ethiek Respect voor levensovertuiging culturele verschillen, gewoonten en gebruiken Zelfbeeld
6	Competenties m.b.t. het begeleiden, het coachen van de zorgvrager doorheen het ziekteproces en het rapporteren hierover.		

	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen		LEERINHOUDEN
	<ul style="list-style-type: none"> Attitudes: betrouwbaarheid, contactvaardigheid, dienstverlenend, mondelinge en schriftelijke communicatie, oplettendheid. 		
	1	de zorgvrager bijstaan in moeilijke momenten.	Luisteren
7	Competentie m.b.t. het coördineren van de verpleegkundige zorg in een zorgteam op zorgvragerniveau. <ul style="list-style-type: none"> Attitudes: betrouwbaarheid, objectiviteit, contactvaardigheid, mondelinge communicatie, organisatievermogen, initiatief, 		

probleemoplossend gericht.		
	1 in een zorgteam werken en gemaakte afspraken nakomen.	Functionele relatie Zorgteam Afspraken
8	Competenties m.b.t. het evalueren van de verpleegkundige zorg.	
	Attitudes: objectiviteit, betrouwbaarheid, mondelinge communicatie, nauwkeurigheid, initiatief, probleemoplossend gericht.	
	1 de uitgevoerde zorgen met de verantwoordelijke evalueren en bespreken.	Zelfreflectie Evaluatie
9	Competenties m.b.t. het meewerken aan de uitvoering van wetenschappelijk onderzoek betreffende verpleegkundige zorg.	
	Attitudes: betrouwbaarheid, objectiviteit, schriftelijke communicatie, nauwkeurigheid, oplettendheid.	
	-	-
10	Competenties m.b.t. het aanpassen van de verpleegkundige zorg aan de nieuwe ontwikkelingen in de maatschappij en de gezondheidszorg.	
	Attitudes: leergierigheid, initiatief, hygiënisch bewustzijn.	
	1 op de hoogte blijven van actuele maatschappelijke gebeurtenissen in verband met gezondheid en welzijn.	Gezondheid/gezondheidszorg Welzijn/welzijnszorg Maatschappelijke actualiteit Gebruik van ICT

MODULE VERPLEEGKUNDIGE BASISZORG

	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen	LEERINHouden
1	Competenties m.b.t. het systematisch verzamelen van gegevens over het menselijk functioneren, de ziekteverschijnselen en reacties op ziekte(n) en de behandeling ervan over en bij de zorgvrager en het rapporteren hierover.	
	Attitudes: nauwkeurigheid, ordelijkheid, objectiviteit, neutraliteit, kritische ingesteldheid, schriftelijke en mondelinge communicatie, zelfstandigheid, diplomatie, betrouwbaarheid.	

	1	bij de zorgvrager systematisch gegevens verzamelen over zijn functioneren.	Systematiek/methodiek
	2	zich informeren bij de afdelingsverpleegkundigen en via het verpleegdossier wat de directe patiëntenzorg betreft.	Directe patiëntenzorg Verpleegdossier Gebruik van ICT
	3	advies inwinnen met betrekking tot directe patiëntenzorg bij andere gezondheidswerkers die betrokken zijn bij de zorgvrager.	Multidisciplinair en interdisciplinair team Gezondheidswerkers
	4	lichamelijke en gedragsmatige veranderingen observeren en interpreteren tijdens de uitvoering van werkzaamheden.	Invloed van gezondheid en ziekte op lichaam en gedrag
	5	mondeling en schriftelijk rapporteren over de observaties en over de directe patiëntenzorg.	Schriftelijk en mondeling rapporteren Gebruik van ICT
2	Competenties m.b.t. het plannen van verpleegkundige zorg vanuit actuele of potentiële verpleegproblemen.		
•	<i>Attitudes: kritische ingesteldheid, ordelijkheid, oplettendheid, nauwkeurigheid, schriftelijke en mondelinge communicatie, objectiviteit, initiatief.</i>		
	1	in overleg met de begeleider verpleegproblemen/verpleegdiagnosen bij een zorgvrager definiëren.	Verpleegproblemen en verpleegdiagnosen Visie op verpleegkunde Classificatiesystemen
	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen		LEERINHouden
	2	in overleg met de begeleider, verpleegdoelen gerelateerd aan de zelfzorgproblemen/verpleegdiagnosen bij de zorgvrager formuleren.	Verpleegdoelen Visie op verpleegkunde Overleg

	3	gepaste verpleeginterventies voorstellen om, aan de hand van hulpmiddelen, het verpleegdoel bij de zorgvrager te bereiken.	Hulpmiddelen voor het bepalen van verpleeginterventies Visie op verpleegkunde Verpleegplan Verpleeginterventies
	4	in overleg met de begeleider een planning opmaken voor de activiteiten in verband met de gekozen verpleeginterventies.	Planning Verpleegplan
3	Competenties m.b.t. het uitvoeren van de totaalzorg en het rapporteren hierover.		
	<ul style="list-style-type: none"> Attitudes: kritische ingesteldheid, mondelinge en schriftelijke communicatie, contactvaardigheid, emotionele afstand, dienstverlening, geduld, betrouwbaarheid, diplomatie, hygiënisch bewustzijn, nauwkeurigheid, probleemoplossend gericht. 		
	1	een zorgvrager helpen bij niet steriele staalafname en collectie van excreties en secreties.	Excreties en secreties Staalafname Basisprincipes van zorg
	2	maatregelen formuleren en uitvoeren ter preventie van infecties, lichamelijke letsels en decubitusletsels bij een zorgvrager na overleg.	Basisprincipes van zorg Overleg
	3	basiszorg verlenen, in het kader van totaalzorg, op methodische wijze aan een zorgvrager.	Basisprincipes van zorg Totaalzorg
	4	eerste hulp verlenen bij ongevallen.	E.H.B.O.
	5	preventieve maatregelen nemen om hun eigen veiligheid te waarborgen.	Beroepsziekten
	LEERPLANDOELSTELLINGEN		
	De studenten kunnen		LEERINHouden
4	Competenties m.b.t. het uitvoeren en rapporteren van de verpleegkundige prestaties en de toevertrouwde medische handelingen.		
	<ul style="list-style-type: none"> Attitudes: kritische ingesteldheid, mondelinge en schriftelijke communicatie, contactvaardigheid, dienstverlening, geduld, betrouwbaarheid, oplettendheid, nauwkeurigheid. 		

	1	een zorgvrager een lavement toedienen.	Uitscheiding Lavement
5	Competenties m.b.t. het aangaan en rapporteren van een functionele relatie, alsook m.b.t. tot het voeren van een effectieve communicatie met de zorgvrager. Attitudes: mondelinge en schriftelijke communicatie, contactvaardigheid, dienstverlening, geduld, betrouwbaarheid, respect, zelfinzicht, nauwkeurigheid, oplettendheid, hygiënisch bewustzijn.		
	1	gelegenheidsgesprekken voeren met de zorgvrager.	Gelegenheidsgesprekken
	2	tijdens de uitvoering van de zorg actief luisteren naar de zorgvrager.	Empathie
	3	met een zorgvrager haalbare afspraken maken over het zorggebeuren en deze opvolgen.	Het zorggebeuren
6	Competenties m.b.t. het begeleiden, het coachen van de zorgvrager doorheen het ziekteproces en het rapporteren hierover. Attitudes: betrouwbaarheid, contactvaardigheid, dienstverlenend, mondelinge en schriftelijke communicatie, oplettendheid.		
	1	de zorgvrager steunen bij voorgeschreven aanpassingen voor een gezonde leefwijze.	Gezonde leefwijze/welzijn Risicogedrag
	2	rekening houden met het sociale netwerk van de zorgvrager.	Sociaal netwerk Mantelzorg
	3	zorg uitvoeren in teamverband aan een overledene.	Zorg aan overledenen
	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen		LEERINHOUDEN
7	Competenties m.b.t. het coördineren van de verpleegkundige zorg in een zorgteam op zorgvragerniveau. Attitudes: betrouwbaarheid, objectiviteit, contactvaardigheid, mondelinge communicatie, organisatievermogen, initiatief, probleemoplossend gericht.		
	1	op een respectvolle manier met teamleden communiceren.	Afdelingsteam Assertiviteit, feedback

	2 een werkplan opmaken en zo nodig aanpassen, rekening houdend met de afspraken in het team.	Tijdsplanning Werkafspraken
8	Competenties m.b.t. het evalueren van de verpleegkundige zorg. Attitudes: objectiviteit, betrouwbaarheid, mondelinge communicatie, nauwkeurigheid, initiatief, probleemoplossend gericht.	
	-	-
9	Competenties m.b.t. het meewerken aan de uitvoering van wetenschappelijk onderzoek betreffende verpleegkundige zorg. Attitudes: betrouwbaarheid, objectiviteit, schriftelijke communicatie, nauwkeurigheid, oplettendheid.	
	-	-
10	Competenties m.b.t. het aanpassen van de verpleegkundige zorg aan de nieuwe ontwikkelingen in de maatschappij en de gezondheidszorg. Attitudes: leergierigheid, initiatief, hygiënisch bewustzijn.	
	1 informatie opzoeken in verpleegkundige literatuur.	Vakliteratuur Verpleegkundige ontwikkelingen Gebruik van ICT

MODULE ORIËNTATIE VERPLEEGKUNDE Algemene
gezondheidszorg
Ouderenzorg en geestelijke gezondheidszorg

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen	LEERINHouden
1	Competenties m.b.t. het systematisch verzamelen van gegevens over het menselijk functioneren, de ziekteverschijnselen en reacties op ziekte(n) en de behandeling ervan over en bij de zorgvrager en het rapporteren hierover. Attitudes: nauwkeurigheid, ordelijkheid, objectiviteit, neutraliteit, kritische ingesteldheid, schriftelijke en mondelinge communicatie, zelfstandigheid, diplomatie, betrouwbaarheid.	

	1	op een systematische wijze gegevens verzamelen over ziekteverschijnselen en reacties op ziekte(n) en de behandeling ervan bij de zorgvrager.	Pathologie en behandelwijzen Ziektebeleving Zelfstandig selecteren en ordenen van gegevens
2	Competenties m.b.t. het plannen van verpleegkundige zorg vanuit actuele of potentiële verpleegproblemen.		
	• Attitudes: kritische ingesteldheid, ordelijkheid, oplettendheid, nauwkeurigheid, schriftelijke en mondelinge communicatie, objectiviteit, initiatief.		
	1	verpleegproblemen/verpleegdiagnoses bij de zorgvrager.	Problemen voor een multidisciplinaire aanpak Pathologie
	2	verpleegdoelen formuleren, gerelateerd aan de verpleegproblemen/verpleegdiagnosen van de zorgvrager.	De zorgvrager
	3	de gepaste verpleeginterventies formuleren voor het bereiken van het verpleegdoel bij de zorgvrager.	Standaard - verpleegplan
3	Competenties m.b.t. het uitvoeren van de basiszorg in het kader van de totaalzorg en het rapporteren hierover.		
	• Attitudes: kritische ingesteldheid, mondelinge en schriftelijke communicatie, contactvaardigheid, emotionele afstand, dienstverlening, geduld, betrouwbaarheid, diplomatie, hygiënisch bewustzijn, betrouwbaarheid, nauwkeurigheid, probleemoplossend gericht.		
	1	zorg dragen voor enterale voedsel- en vochttoediening bij de zorgvrager, ook bij slikstoornissen en sondevoeding.	Slikstoornissen Sondevoeding
Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen		LEERINHouden
4	Competenties m.b.t. het uitvoeren en rapporteren van de verpleegkundige prestaties en de toevertrouwde medische handelingen.		
	• Attitudes: kritische ingesteldheid, mondelinge en schriftelijke communicatie, contactvaardigheid, dienstverlening, geduld, betrouwbaarheid, oplettendheid, nauwkeurigheid.		
	1	verpleegkundige prestaties met betrekking tot medicamenteuze toediening uitvoeren.	Medicamenteuze toediening

	2	verpleegkundige prestaties met betrekking tot het urogenitale stelsel bij een zorgvrager uitvoeren.	Anatomie en fysiologie Pathologie Verpleegkundige prestaties Eigen rechtspositie
	3	verpleegkundige prestaties met betrekking tot het spijsverteringsstelsel bij een zorgvrager uitvoeren.	Anatomie en fysiologie Pathologie Verpleegkundige prestaties
	4	verpleegkundige prestaties met betrekking tot het ademhalingsstelsel bij een zorgvrager uitvoeren.	Anatomie en fysiologie Pathologie Verpleegkundige prestaties Eigen rechtspositie
	5	verpleegkundige prestaties met betrekking tot huid- en zintuigen bij een zorgvrager uitvoeren.	Anatomie en fysiologie Pathologie Verpleegkundige prestaties Eigen rechtspositie
	6	verpleegkundige prestaties met betrekking tot het bloedsomloopstelsel bij een zorgvrager uitvoeren.	Anatomie en fysiologie Pathologie Verpleegkundige prestaties Eigen rechtspositie
	7	verpleegkundige prestaties met betrekking tot het metabolisme bij een zorgvrager uitvoeren.	Anatomie en fysiologie Pathologie Verpleegkundige prestaties Eigen rechtspositie

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen	LEERINHOUDEN
	8 verpleegkundige prestaties met betrekking tot mobiliteit uitvoeren.	Mobiliteit

	9	verpleegkundige prestaties met betrekking tot fysieke beveiliging bij een zorgvrager uitvoeren.	Isolatie patiënten Toezicht
	10	pre- en postnatale zorg verlenen aan moeder en kind.	Anatomie en fysiologie Verpleegkundige prestaties Eigen rechtspositie
	11	de zorgvrager voorbereiden en begeleiden tijdens en na onderzoek en behandeling.	Verpleegkundige prestaties Onderzoeken/behandelingen Eigen rechtspositie
	12	de zorgvrager voorbereiden en begeleiden na een heekundige ingreep.	Verpleegkundige prestaties Pre- en postoperatieve zorgen Info geven over heekundige ingreep
	13	dringend medische problemen signaleren volgens procedure.	Dringend medische problemen
5	Competentie 5 m.b.t. het aangaan en rapporteren van een functionele relatie, alsook m.b.t. tot het voeren van een effectieve communicatie met de zorgvrager. Attitudes: mondelinge en schriftelijke communicatie, contactvaardigheid, dienstverlening, geduld, betrouwbaarheid, respect, zelfinzicht, nauwkeurigheid, oplettendheid, hygiënisch bewustzijn.		
	1	doelgerichte gesprekken voeren met een zorgvrager en hierover rapporteren.	Doelgerichte gesprekken Rapportage

LEERPLANDOELSTELLINGEN		LEERINHouden
Decr. nr.	De studenten kunnen	
6	Competenties m.b.t. het begeleiden, het coachen van de zorgvrager doorheen het ziekteproces en het rapporteren hierover.	

• Attitudes: betrouwbaarheid, contactvaardigheid, dienstverlenend, mondeling en schriftelijke communicatie, oplettendheid.		
	1 de zorgvrager voorlichten en begeleiden op het gebied van gezonde leefwijze.	Gezondheidsvoorlichting Patiëntenvoorlichting
	2 de zorgvrager helpen om zijn gezondheid en welzijn te verbeteren.	Gezondheid en welzijn
	3 voorgeschreven maatregelen uitvoeren ter voorkoming van het hospitalisatiesyndroom.	Hospitalisatiesyndroom
7 Competenties m.b.t. het coördineren van de verpleegkundige zorg in een zorgteam op zorgvragerniveau.		
• Attitudes: betrouwbaarheid, objectiviteit, contactvaardigheid, mondelinge communicatie, organisatievermogen, initiatief, probleemoplossend gericht.		
	1 met de teamleden overleggen over directe patiëntenzorg.	Formeel overleg Teamwerking
	2 met de teamleden afspraken maken in functie van het verpleegplan.	Patiëntenbespreking Verpleegplanoverleg
8 Competenties m.b.t. het evalueren van de verpleegkundige zorg.		
• Attitudes: objectiviteit, betrouwbaarheid, mondelinge communicatie, nauwkeurigheid, initiatief, probleemoplossend gericht.		
	1 het eigen functioneren evalueren en bespreken met de verantwoordelijke.	Functioneringsgesprek
9 Competenties m.b.t. het meewerken aan de uitvoering van wetenschappelijk onderzoek betreffende verpleegkundige zorg.		
• Attitudes: betrouwbaarheid, objectiviteit, schriftelijke communicatie, nauwkeurigheid, oplettendheid.		
	-	-
10 Competenties m.b.t. het aanpassen van de verpleegkundige zorg aan de nieuwe ontwikkelingen in de maatschappij en de gezondheidszorg.		
Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen	LEERINHouden

• Attitudes: leergierigheid,, initiatief, hygiënisch bewustzijn.		
	1 standpunten formuleren, verhelderen en beargumenteren betreffende het verpleegkundig beroep.	Visievorming Argumentatie

MODULE TOEGEPASTE VERPLEEGKUNDE

Decr. Nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen	LEERINHouden
1	Competenties m.b.t. het systematisch verzamelen van gegevens over het menselijk functioneren, de ziekteverschijnselen en reacties op ziekte(n) en de behandeling ervan over en bij de zorgvrager en het rapporteren hierover. <ul style="list-style-type: none"> Attitudes: nauwkeurigheid, ordelijkheid, objectiviteit, neutraliteit, kritische ingesteldheid, schriftelijke en mondelinge communicatie, zelfstandigheid, diplomatie, betrouwbaarheid. 	
	1 bij de zorgvrager systematisch gegevens verzamelen over ziekteverschijnselen, reacties op ziekten en de behandeling ervan bij de zorgvrager van een specifieke zorgcategorie.	Pathologie Onderzoek Behandelingswijzen Zorgcategorie
	2 gegevens verzamelen bij de zorgvrager via een anamnesegegesprek.	Anamnesegegesprek
	3 relevante gegevens rapporteren over de toestand en behoeften van de zorgvrager aan gezondheidswerkers betrokken bij de zorgvrager.	Gesprekstechnieken Overleg Overdracht Patiëntenbespreking
	4 de door de overheid verplichte registratieformulieren invullen.	Verplichte formulieren van de overheid.
2	Competenties m.b.t. het plannen van verpleegkundige zorg vanuit actuele of potentiële verpleegproblemen. <ul style="list-style-type: none"> Attitudes: kritische ingesteldheid, ordelijkheid, oplettendheid, nauwkeurigheid, schriftelijke en mondelinge communicatie, objectiviteit, initiatief. 	
	1 verpleegproblemen/verpleegdiagnoses definiëren en prioriteiten stellen bij een zorgvrager van een specifieke zorgcategorie.	Verpleegprioriteiten
	2 verpleegdoelen formuleren gerelateerd aan de verpleegproblemen/verpleegdiagnose van de zorgvrager van een specifieke zorgcategorie.	Verpleegdiagnose
	3 de gepaste verpleeginterventies formuleren voor het bereiken van het verpleegdoel van de zorgvrager van een specifieke zorgcategorie.	Prioriteiten en alternatieven Totaalzorg

	4	in overleg met het team, een planning met tijdschema opmaken,	Tijdschema
--	---	---	------------

Decr. Nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen	LEERINHouden
	aangepast aan het specifieke van de zorgvrager.	
3	Competenties m.b.t. het uitvoeren van de totaalzorg en het rapporteren hierover. <ul style="list-style-type: none"> Attitudes: kritische ingesteldheid, mondelinge en schriftelijke communicatie, contactvaardigheid, emotionele afstand, dienstverlening, geduld, betrouwbaarheid, diplomatie, hygiënisch bewustzijn, betrouwbaarheid, nauwkeurigheid, probleemoplossend gericht. 	
	-	-
4	Competenties m.b.t. het uitvoeren en rapporteren van de verpleegkundige prestaties en de toevertrouwde medische handelingen. <ul style="list-style-type: none"> Attitudes: kritische ingesteldheid, mondelinge en schriftelijke communicatie, contactvaardigheid, dienstverlening, geduld, betrouwbaarheid, oplettendheid, nauwkeurigheid. 	
	1	verpleegkundige prestaties en door de arts toevertrouwde handelingen uitvoeren met betrekking tot medicamenteuze toediening.
	2	verpleegkundige prestaties en door de arts toevertrouwde handelingen uitvoeren m.b.t. het urogenitale stelsel bij een zorgvrager van een specifieke zorgcategorie.
	3	verpleegkundige prestaties en door de arts toevertrouwde handelingen uitvoeren m.b.t. het spijsverteringsstelsel bij een zorgvrager van een specifieke zorgcategorie.
	4	verpleegkundige prestaties en door de arts toevertrouwde handelingen uitvoeren m.b.t. het ademhalingsstelsel bij een zorgvrager van een specifieke zorgcategorie.
	5	verpleegkundige prestaties en door de arts toevertrouwde handelingen uitvoeren m.b.t. de huid en zintuigen bij een zorgvrager van een specifieke zorgcategorie.

	6	verpleegkundige prestaties en door de arts toevertrouwde handelingen uitvoeren m.b.t. de bloedsomloop bij een zorgvrager van een specifieke zorgcategorie.	De bloedsomloop bij een specifieke zorgvrager
	7	verpleegkundige prestaties en door de arts toevertrouwde handelingen uitvoeren m.b.t. het metabolisme bij een zorgvrager van	Het metabolisme bij een specifieke zorgvrager

Decr. Nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen		LEERINHouden
		een specifieke zorgcategorie.	
	8	verpleegkundige prestaties en door de arts toevertrouwde handelingen uitvoeren m.b.t. mobiliteit bij een zorgvrager van een specifieke zorgcategorie.	Mobiliteit bij een specifieke zorgvrager
	9	verpleegkundige prestaties en door de arts toevertrouwde handelingen uitvoeren m.b.t. de fysieke beveiliging bij een zorgvrager van een specifieke zorgcategorie.	Fysieke beveiliging bij een specifieke zorgvrager
	10	de zorgvrager van een specifieke zorgcategorie voorbereiden en begeleiden tijdens onderzoek en behandeling.	Begeleiden van een specifieke zorgvrager
	11	in opdracht van een zorgverlener van een andere discipline assisteren.	Anatomie en fysiologie Pathologie Verpleegkundige interventies Eigen rechtspositie Interdisciplinaire samenwerking
	12	de zorgvrager van een specifieke zorgcategorie voorbereiden op en begeleiden na een heilkundige ingreep.	Begeleiden van een specifieke zorgvrager
	13	maatregelen nemen in levensbedreigende en in crisissituaties van de zorgvrager.	Verpleegkundige interventies Crisisinterventies Levensbedreigende situaties Eigen rechtspositie

5 Competenties m.b.t. het aangaan en rapporteren van een functionele relatie, alsook m.b.t. tot het voeren van een effectieve communicatie met de zorgvrager.		
Attitudes: mondelinge en schriftelijke communicatie, contactvaardigheid, dienstverlening, geduld, betrouwbaarheid, respect, zelfinzicht, nauwkeurigheid, oplettendheid, hygiënisch bewustzijn.		
	1	doelgerichte gesprekken voeren met de zorgvrager van een specifieke zorgcategorie en hierover rapporteren.
	2	met de zorgvrager onderhandelen over het zorggebeuren.
		Rapportering
		Patiëntenrecht Ethiek
Decr. Nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen	
	LEERINHouden	
	Opvolging van afspraken	
	3	conflicten aanpakken binnen het zorggebeuren waar de zorgvrager bij betrokken is.
		Conflicthantering Patiëntenrecht
6 Competenties m.b.t. het geven van voorlichting⁷ en begeleiding van de zorgvrager doorheen het ziekteproces en het rapporteren hierover.		
Attitudes: betrouwbaarheid, contactvaardigheid, dienstverlenend, mondelinge en schriftelijke communicatie, oplettendheid.		
	1	aan gedragsbeïnvloeding doen bij de zorgvrager in functie van gezond gedrag.
	2	de zorgvrager trainen om zijn gezondheid en welzijn te verbeteren.
	3	de zorgvrager begeleiden bij opname en ontslag.
	4	maatregelen nemen om de psychosociale gevolgen van hospitalisatie te beperken.
	5	de zorgvrager inlichten over andere hulpverleningsmogelijkheden.
	6	de zorgvrager begeleiden bij het onderhouden van een sociaal netwerk.
	7	de zorgvrager begeleiden in lijden, sterven en rouw.
		Positieve gedragsbeïnvloeding
		Vaardigheidstraining
		Opname en ontslag
		Hospitalisatiesyndroom
		Gezondheidsvoorlichting en –opvoeding Sociale kaart
		Begeleiden van de zorgvrager
		Palliatieve zorg Rouwverwerking

7	Competenties m.b.t. het coördineren van de verpleegkundige zorg in een zorgteam op zorgvragerniveau.	
	• Attitudes: betrouwbaarheid, objectiviteit, contactvaardigheid, mondelinge communicatie, organisatievermogen, initiatief, probleemoplossend gericht.	
	1 de activiteiten van het verpleegproces coördineren bij de zorgvrager.	Coördineren/delegeren/feedback Zorgkundige/verzorgende/logistiek assistent
	2 optreden als belangenbehartiger voor de zorgvrager.	Patiëntennoden en –rechten
	3 misverstanden en conflicten met teamleden bespreken.	Conflicthantering

Decr. Nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De studenten kunnen	LEERINHouden
8	Competenties m.b.t. het evalueren van de verpleegkundige zorg.	
	• Attitudes: objectiviteit, betrouwbaarheid, mondelinge communicatie, nauwkeurigheid, initiatief, probleemoplossend gericht.	
	1 hun functioneren binnen het interdisciplinair team bespreken.	Evalueren Reflecteren
	2 reflecteren over hun eigen handelen in functie van het specifieke van de werkcontext.	Werkcontext
9	Competenties m.b.t. het meewerken aan de uitvoering van wetenschappelijk onderzoek betreffende verpleegkundige zorg.	
	• Attitudes: betrouwbaarheid, objectiviteit, schriftelijke communicatie, nauwkeurigheid, oplettendheid.	
	1 meewerken aan registratie van gegevens voor wetenschappelijk onderzoek.	Registratiemethoden Belang van wetenschappelijk onderzoek
10	Competenties m.b.t. het aanpassen van de verpleegkundige zorg aan de nieuwe ontwikkelingen in de maatschappij en de gezondheidszorg.	
	• Attitudes: leergierigheid, initiatief, hygiënisch bewustzijn.	

	1 kritische vragen stellen omtrent nieuwe ontwikkelingen en overleggen over eventuele aanpassingen voor de verpleegkundige zorg.	Nieuwe ontwikkelingen in verpleegkunde Kwaliteitszorg
	2 standpunten betreffende ethische vragen formuleren, verhelderen en beargumenteren.	Ethiek

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

1 ALGEMENE PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

Het leerplan is gericht op competentiegericht leren, dit betekent dat kennis, vaardigheden en attitudes in elke context aan bod komen.

Doelstellingen kunnen bereikt worden in de klas, in het oefenlabo, via werkplekleren, via stages of via een project.

Het werken vanuit realistische casussen helpt de studenten om de theoretische kennis om te zetten naar vaardigheden.

1.1 Begeleid zelfgestuurd leren 1.1.1

Wat?

Met begeleid zelfgestuurd leren bedoelen we het geleidelijk opbouwen van een competentie naar het einde van de opleiding, waarbij studenten meer en meer het leerproces zelf in handen gaan nemen. Zij zullen meer en meer zelfstandig beslissingen leren nemen in verband met leerdoelen, leeractiviteiten en zelfbeoordeling.

Dit houdt onder meer in dat:

- de opdrachten meer open worden;
- er meerdere antwoorden of oplossingen mogelijk zijn;
- de studenten zelf keuzes leren maken en verantwoorden;
- de studenten zelf leren plannen;
- er feedback wordt voorzien op proces en product;
- er gereflecteerd wordt op leerproces en leerproduct. De leraar is ook coach, begeleider.

De impact van de studenten op de inhoud, de volgorde, de tijd en de aanpak wordt groter.

1.1.2 *Waarom?*

Begeleid zelfgestuurd leren sluit aan bij enkele pijlers van ons PPGO, o.m.:

- studenten zelfstandig leren denken over hun handelen en hierbij verantwoorde keuzes leren maken;
- studenten voorbereiden op levenslang leren;
- het aanleren van onderzoeksmethodes en van technieken om de verworven kennis adequaat te kunnen toepassen.

In onze huidige (informatie)maatschappij wint vaardigheid in het opzoeken en beheren van kennis voortdurend aan belang.

1.1.3 *Hoe te realiseren?*

Het is belangrijk dat bij het werken aan de competentie de verschillende actoren hun rol opnemen:

- de student wordt aangesproken op zijn motivatie en "leer"kracht;
- de leraar krijgt de rol van coach, begeleider;
- de school dient te ageren als stimulator van uitdagende en creatieve onderwijsleersituaties.

Vanaf het ogenblik dat de leraar zijn studenten op min of meer zelfstandige manier laat

- doelen voorop stellen;
- strategieën kiezen en ontwikkelen;
- oplossingen voorstellen en uitwerken;
- stappenplannen of tijdsplannen uitzetten;
- resultaten bespreken en beoordelen;
- reflecteren over contexten, over proces en product, over houdingen en handelingen;
- verantwoorde conclusies trekken;

– keuzes maken en verantwoorden

is hij al met een of ander aspect van begeleid zelfgestuurd leren bezig.

Het ganse team werkt aan de ontwikkeling van deze generieke competenties.

1.2 ICT-integratie

1.2.1 Wat?

Onder ICT-integratie verstaan we het gebruik van informatie- en communicatietechnologie ter ondersteuning van het realiseren van leerplandoelstellingen.

1.2.2 Waarom?

Maatschappelijke ontwikkelingen wijzen op het belang van het verwerven van ICT-competenties. Jongeren moeten niet alleen in staat zijn om nieuwe media te gebruiken, zij moeten net zo goed kunnen inschatten wanneer deze efficiënt en effectief kunnen worden ingezet. Het gebruik van nieuwe media sluit zeer goed aan bij de leefwereld van de jongeren en speelt in op hun vertrouwdheid met de beeldcultuur.

Er wordt meer en meer belang gehecht aan probleemoplossend denken, kritisch selecteren, het zelfstandig of in groep werken, het kunnen verwerven en verwerken van enorme hoeveelheden informatie.

Deze ontwikkelingen zijn ook merkbaar in het onderwijs. In de meeste vakken of bij het nastreven van vakoverschrijdende eindtermen vervult ICT een ondersteunende rol. Door de integratie van ICT kunnen studenten:

- het leerproces zelf in eigen handen nemen;
- zelfstandig en actief leren omgaan met les- en informatiemateriaal;
- op eigen tempo werken en een eigen parcours kiezen (differentiatie en individualisatie).

1.2.3 Hoe ICT integreren ter ondersteuning van het realiseren van de leerplandoelstellingen?

Zelfstandig oefenen in een leeromgeving

Nadat studenten nieuwe leerinhouden verworven hebben, is het van belang dat ze voldoende mogelijkheden krijgen om te oefenen bijv. d.m.v. specifieke pakketten. De meerwaarde van deze vorm van ICT-integratie kan bestaan uit: variatie in oefenvormen, differentiatie op het vlak van tempo en niveau, geïndividualiseerde feedback, mogelijkheden tot zelfevaluatie. ***Zelfstandig leren in een leeromgeving***

Een mogelijke toepassing is nieuwe leerinhouden verwerven en verwerken, waarbij de leerkracht optreedt als coach van het leerproces (bijv. in een open leercentrum). Een elektronische leeromgeving (ELO) biedt hiertoe een krachtige ondersteuning. ***Creatief vormgeven***

Studenten worden uitgedaagd om creatief om te gaan met beelden, woorden en geluid. De studenten kunnen gebruik maken van de mogelijkheden die o.a. allerlei tekst-, beeld- en tekenprogramma's bieden.

Opzoeken, verwerken en bewaren van informatie

Voor het opzoeken van informatie kunnen studenten gebruik maken van o.a. cd-roms, een ELO en het internet.

Verwerken van informatie houdt in dat de studenten kritisch uitmaken wat interessant is in het kader van hun opdracht en deze informatie gebruiken om hun opdracht uit te voeren.

De studenten kunnen de relevante informatie ordenen, weergeven en bewaren in een aangepaste vorm.

Voorstellen van informatie aan anderen

Studenten kunnen informatie aan anderen meedelen of tonen met behulp van ICT-ondersteuning onder de vorm van tekst, beeld en/of geluid d.m.v. bijv. een presentatie, een website, een folder... ***Veilig, verantwoord en doelmatig communiceren***

Communiceren van informatie betekent dat studenten informatie kunnen opvragen of verstrekken aan derden. Dit kan o.a. via e-mail, internetfora, een ELO, chatten, blogging.

Adequaat kiezen, reflecteren en bijsturen

De studenten ontwikkelen competenties om bij elk probleem keuzes te maken uit een scala van programma's, applicaties of instrumenten, al dan niet elektronisch. Daarom is het belangrijk dat zij ontdekken dat er meerdere valabele middelen zijn om hun opdracht uit te voeren. Door te reflecteren op de gebruikte middelen en de bekomen resultaten te vergelijken, maken de studenten kennis met de verschillende eigenschappen en voor- en nadelen van de aangewende middelen (programma's, applicaties ...) en kunnen ze hun keuzes bijsturen.

1.3 Stages

Stages maken hier een belangrijk deel uit van het leerproces. De student draagt de verantwoordelijkheid voor het verwerven van de competenties. De student leert te reflecteren over zijn eigen handelen in concrete zorgsituaties. Het geven van feedback op zijn handelen is een belangrijk middel om het leerproces te bevorderen. Het verwerven van competenties is een geleidelijk en continu proces.

Stageopdrachten kunnen zowel handelen als reflecteren centraal stellen. Het reflectieproces leidt tot inzicht bij de student, waardoor hij beter voorbereid is op nieuwe zorgsituaties. We gaan steeds uit van niet- of laagcomplexe zorgsituaties, die we uitbreiden zodat het competentieniveau kan toenemen.

1.3.1 Regelgeving

Bij de organisatie van een stage zal er steeds over gewaakt worden dat de vigerende regelgeving strikt gevolgd wordt. Het verdient aanbeveling de omzendbrief m.b.t. de stages grondig te lezen en als leidraad te gebruiken. Afwijkingen zullen tijdig aangevraagd worden.

1.3.2 Organisatie

De stages worden als blokstages georganiseerd. De redenen waarvoor hiervoor geopteerd wordt, zijn de volgende:

- blokstages sluiten beter aan de bij de reële toekomstige werkomstandigheden;
- de studenten hebben best een stevige basiskennis en een aantal basisvaardigheden onder de knie vooraleer ze op stage vertrekken;
- de studenten komen in contact met verschillende typen van afdelingen en kunnen op die manier in de praktijk ondervinden waar ze optimaal functioneren.

Een mogelijke organisatie van de stage geven we hieronder per module weer.

Module initiatie verpleegkunde

De studenten hebben eerst 6 weken les, daarna een blok van 3 weken stage, opnieuw 6 weken les en daarna opnieuw een blok van 3 weken stage. Ze presteren 32 u/week..

Module verpleegkundige basiszorg

Idem als de module initiatie, maar de laatste periode hebben ze 5 weken les en een blok van 4 weken stage. Ze presteren eveneens 32 u/week.

Module oriëntatie verpleegkunde:

- ***algemene gezondheidszorg;***
- ***ouderenzorg en geestelijke gezondheidszorg.***

In deze module zijn er 9 lesweken en 9 stageweken. Meestal afwisselend 3 weken les, 3 weken stage. Het kan gebeuren dat ze een blokperiode van 6 weken stage hebben, maar hoe dan ook wisselen ze om van dienst. De studenten presteren eveneens 32 u/week.

Module toegepaste verpleegkunde

De module is opgebouwd uit 20 weken stage en 18 weken les. Per schooljaar kan een blokperiode van stage wisselen, m.n. een stageperiode kan 2, 3 of 4 weken bedragen. De studenten presteren 34 u/week.

1.3.3 Prospectie van stageplaatsen

De stageplanning en keuze van de stageplaatsen wordt door de onderwijsinstelling (coördinator verpleegkunde) georganiseerd.

Vanaf de oriëntatiemodule verpleegkunde kunnen de studenten één specialisatie kiezen. Ze kunnen bijvoorbeeld kiezen voor een spoedafdeling, het brandwondencentrum, palliatieve zorgen, operatiecomplex ...

Het is best om vooraf een stagedatabank aan te leggen. Het departement onderwijs van de Vlaamse gemeenschap heeft de stagedatabank van de kamers van Handel en Nijverheid, m.b.t. het samenbrengen van de vraag naar en het aanbod aan stageplaatsen, overgenomen.

De keuze van geschikte stageplaatsen is uiterst belangrijk voor de verwezenlijking van de stagedoelstellingen.

Daarom dient de nodige aandacht besteed te worden aan een zorgvuldige prospectie en selectie van stageplaatsen.

- Het is niet aangewezen dat de student zelf naar een stageplaats zoekt.
- De stageplaats zal bij voorkeur binnen een redelijke afstand van de woonplaats van de stagiair liggen;
- De stagementor kan voldoende tijd vrijmaken voor contacten met de stagebegeleider.

Module initiatie verpleegkunde

Stages in de afdelingen/instellingen voor:

- geneeskunde;
- heelkunde;
- bejaardenzorg (ROB-RVT);
- geriatrie;
- revalidatie.

Module verpleegkundige basiszorg

Stages in de afdelingen/instellingen voor:

- algemene geneeskunde;
- algemene heelkunde;
- bejaardenzorg (ROB-RVT);
- geriatrie;
- revalidatie.

Module oriëntatie verpleegkunde:

- **algemene gezondheidszorg**

Stages in de afdelingen/instellingen voor:

- algemene geneeskunde en medische specialisaties;
- algemene heelkunde en chirurgische specialisaties;
- kinderzorg – pediatrie;
- moeder- en kindzorg;
- gehandicaptenzorg: lichamelijke;
- revalidatie.

• **ouderenzorg en geestelijke gezondheidszorg**

Stages in de afdelingen/instellingen voor:

- geestelijke gezondheid en psychiatrie;
- algemene geneeskunde en medische specialisaties;
- algemene heelkunde en chirurgische specialisaties;
- bejaardenzorg (ROB-RVT);
- geriatrie;
- gehandicaptenzorg: mentale.

Module toegepaste verpleegkunde

Stages in de afdelingen/instellingen voor:

- geestelijke gezondheid en psychiatrie;
- algemene geneeskunde en medische specialisaties;
- algemene heelkunde en chirurgische specialisaties;
- bejaardenzorg (ROB-RVT);
- geriatrie;
- gehandicaptenzorg: lichamelijke en mentale;
- thuisverpleegkunde.

Opmerking: afhankelijk van de optie waarvoor de studenten kiezen in deze module, zullen ze uiteraard meer stages verrichten in de discipline waarvoor ze gekozen hebben. Geneeskunde, heelkunde en thuisverpleegkunde komen wel in alle opties voor.

1.3.4 Vastleggen van stageactiviteiten en –doelen

De vakgroep bepaalt welke doelstellingen uit het leerplan gerealiseerd worden in de stage en/of in de praktijk.

In onderling overleg tussen stagebegeleider en stagementor wordt voor elke individuele student een stage-activiteitenlijst opgesteld. Deze activiteiten:

- vinden hun verantwoording in het leerplan;
- ondersteunen de schoolopleiding;
- liggen binnen de psychische en fysische mogelijkheden van de student. De lijst met stageactiviteiten wordt gekoppeld aan de stageovereenkomst.

1.4 Werkplekieren

Het gaat hier over het aanleren en toepassen van competenties in concrete werksituaties.

Het biedt voor alle partijen voordelen, zowel op korte als op lange termijn. Dit op voorwaarde dat het kwaliteitsvol gebeurt.

Vooraleer met kwaliteitsvol werkplekieren te starten, dienen een aantal inhoudelijke en structurele randvoorwaarden voldaan te zijn.

1.4.1 Waarom werkplekieren?

- Doelstellingen die je op school niet kan realiseren omwille van:
 - gebrek aan het gepaste materieel;
 - specifieke lesgevers; - reële situaties.
- Toegevoegde waarde naast de stage
- Deze lessen worden op de stageplaats/instelling gegeven

1.4.2 Aanpak van werkplekleren

- Op de werkplek, in de huidige of toekomstige werkomgeving van de lerende
- Gericht op het opbouwen, onderhouden of verbeteren van de competenties van nieuwe of bestaande medewerkers
- Heeft betrekking op de competenties waarvoor de betreffende medewerker verantwoordelijk is of dient te worden
- Verloopt volgens een vooraf opgesteld, gestructureerd plan (formuleren van leerdoelen, actieplan, evaluatie)
- De opleidingsactiviteiten worden in de tijd gepland
- De lerende wordt opgeleid/begeleid door een ervaren collega en de leraar
- Er wordt gebruik gemaakt van materiaal dat speciaal hiervoor ontwikkeld werd
- Vooraf goed afspreken met de bedrijven/stageplaatsen
- Jaarplanning afstemmen volgens de mogelijkheden van de stageplaatsen/instellingen

1.4.3 Stappen om te starten met werkplekleren

- Informeren
- Inventariseren en analyseren
- “begeleid leren op de werkplek”; hoe begin ik?
- Is de stageplaats/instelling klaar voor de begeleiding van werkplekleren?
- Wie helpt mij ter plaatse als begeleider? Erken hen en stel een functiebeschrijving op
- Zorg voor een goede communicatie tussen de directies, leraren en begeleiders
- Stimuleer een positieve houding t.o.v. werkplekleren bij begeleiders, stagementoren, collega's leraren en de collega's op de werkvloer.
- Tracht rekening te houden met de verschillende competenties van de studenten binnen de groep.

1.4.4 Stijlen van werkplekleren

- Opleiden
- Coachen
- Begeleiden
- Zelfstudie
- Peterschap
- Intervisie
- Praktijkervaring

1.4.5 Wanneer lukt het?

- Bepaal de concrete doelstellingen vanuit het leerplan; geef de student de kans om mee te sturen
- Mentoring en coaching, samen
- Heldere afspraken met alle betrokkenen
- Zorg voor een doorgaande lijn
- Gerichtheid op bekwaamheden
- Zelfevaluatie toepassen en regelmatig bijsturen
- Wees flexibel
- Voorzie meerdere manieren en momenten om competenties aan te leren
- Pas de groepsgrootte aan volgens de oefening
- Volg de kwaliteit van het werkplekleren op via een checklist

1.4.6 Hoe evalueren?

- Evalueer op basis van de doelstellingen die samen werden vastgelegd. Jij bent de eindverantwoordelijke.
- Voorzie ook een zelfevaluatie voor de student.
- Evalueer tijdens en na het werkplekleren.
- Duid op een lijst met competenties aan welke de student al bereikt heeft.

- Laat de student een portfolio samenstellen zodat de evoluties zichtbaar worden.

Het aandeel van stages en werkplekleren in verpleegkunde is dus zeer groot, gezien men werken met mensen alleen maar in concrete situaties kan oefenen.

2 SPECIFIEKE PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

Bij iedere module en iedere competentie komen volgende methoden zeker aan bod.

2.1 Practicum

- Simulatie-oefeningen: om de verbinding te maken tussen kennis en vaardigheden. Er kan gebruik gemaakt worden van anatomische oefenpoppen of de studenten kunnen zelf simulatiepatiënt zijn. Bijv.: bed opmaken, tiltechnieken, vervoer van patiënten in bed of rolstoel, wondverzorgingsmethodieken.
- Feedback geven aan elkaar: tijdens en na de oefeningen, dit om de reflectieve vaardigheden te ontwikkelen.
- Realiteitsgetrouwe en wisselende oefensituaties: om motivatie en ook de moeilijkheidsgraad te verhogen.
- Demonstraties: bijv. gebruik van thermometers, polscontrole, bloeddrukcontrole, wegen, plaatsen van een bedpan, aandoen van anti-trombose kousen, pijnpomp.
- Rollenspel: communicatieve vaardigheden, sollicitatiegesprek.
- Themadagen: multiculturele verpleging.
- Gebruik van audio-visueel materiaal: zie bibliografie.

2.2 Bezoeken -

Mediotheek - M.P.I.

- Bejaardentehuizen
- Thuisverpleging
- Palliatieve zorgen
- Bloedtransfusiecentrum

2.3 Cases

- Verpleegdiagnoses
- Controles integreren in totaalzorg tot geïntegreerde verpleging
- Patiëntendossiers
- Hygiënische zorgen integreren in de totaalzorg
- Juiste houdingen van patiënten
- ...
- .

2.4 Voordrachtgevers

Bijv. het uitnodigen van mensen uit het werkveld

2.5 Trainingen/stages

Tijdens de stageweken wordt de aangeleerde kennis en vaardigheden ingeoefend in een niet-schools kader.

MINIMALE MATERIËLE VEREISTEN⁸

1 Infrastructuur

Voldoende ruime klaslokalen met verplaatsbare stoelen en tafels om kringen en groepjes te vormen. Een bibliotheek met voldoende vakliteratuur (zowel boeken als vaktijdschriften), video's, cd-rom, naslagwerken, woordenboeken.

Een computerruimte met meerdere computers met internetaansluiting.

Praktijklokalen voor het inoefenen van verpleegkundige technieken of een skillslab (oefencentrum).

2 Benodigdheden

- Bord/krijt of flap-over/stiften.
- Retroprojector en/of dataprojector.
- Videorecorder en DVD-speler.
- Personal computers. - Cursusmateriaal.
- Twee- en/of driedimensionaal materiaal betreffende de ontwikkeling, bouw en werking van het menselijk lichaam en zijn pathologiën.
- Anatomische oefenpoppen.
- Oefenmateriaal om specifieke verpleegkundige handelingen te oefenen.

⁸ Inzake veiligheid is de volgende wetgeving van toepassing:

- Codex
- ARAB
- AREI
- Vlarex.

Deze wetgeving bevat de technische voorschriften die in acht moeten genomen worden m.b.t.:

- de uitrusting en inrichting van de lokalen;
- de aankoop en het gebruik van toestellen, materiaal en materieel. Zij schrijven voor dat:
- duidelijke Nederlandstalige handleidingen en een technisch dossier aanwezig moeten zijn;
- alle gebruikers de werkinstructies en onderhoudsvoorschriften dienen te kennen en correct kunnen toepassen;
- de collectieve veiligheidsvoorschriften nooit mogen gemanipuleerd worden;

- de persoonlijke beschermingsmiddelen aanwezig moeten zijn en gedragen worden, daar waar de wetgeving het vereist.

EVALUATIE

Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen de evaluatie van het leerproces en de evaluatie van het eindproduct.

Bij de **procesevaluatie** wordt doorlopend gepeild naar de verwerking van het leerproces, met de bedoeling dit proces zo nodig bij te sturen, zodat elke student op de meest effectieve manier kan leren. Het toetsen van de vaardigheden en attitudes is een procesmatig gebeuren, dat via observatie van het veranderingsproces van studenten kan beoordeeld worden, zowel tijdens de lessen als de stages en praktijk. Hierbij zal zowel aandacht gaan naar de individuele evaluatie (van bijv. een logboek met zelfevaluatie, een spreekbeurt, een eindwerk) als naar het functioneren in groep (als deelnemer aan een vergadering).

De klemtoon ligt hierbij duidelijk op het optimaal functioneren van de student. Het verloop van het proces wordt, vooraf, door de leraar uitgetekend. Deze bepaalt:

- welke de verschillende stappen zijn;
- welke fouten op elk moment ontoelaatbaar zijn;
- welke fouten kunnen gemaakt worden.

Afhankelijk van het resultaat van feedbackmomenten (kleine toetsen, gesprekken, volgsystemen ...) wordt het proces verder gezet of zo nodig bijgestuurd. Om de student te motiveren gebeurt dit in een constructieve, positieve sfeer.

Productevaluatie gebeurt op het einde van het leerproces (bijvoorbeeld na een hoofdstuk, een opdrachtenreeks, een module, een trimester). Hierbij wordt nagegaan in hoeverre de student de basisdoelstellingen bereikt heeft.

Iedere evaluatie gebeurt in 3 stappen.

- Registreren (veelvuldig afnemen van proeven, oefeningen, opdrachten, kleine toetsen ...).
- Interpreteren (de gegevens toetsen aan de criteria of normen die de vakwerkgroep vooraf duidelijk heeft bepaald).
- Rapporteren (de student krijgt op een duidelijke wijze een beeld van de vorderingen. Dit door geregelde momenten van feedback en door een schriftelijke rapportering door middel van een agenda, rapport ...).

Bij productevaluatie wordt nagegaan in welke mate studenten de onderwijsdoelen hebben bereikt; bij procesevaluatie wordt het leerproces van de student en het didactisch handelen geëvalueerd.

BIBLIOGRAFIE

1 Boeken/brochures

Arets, J., red., *De Maastrichtse Brug*, Maastricht, Dienst opleidingen Academisch Ziekenhuis, 1994.

Aubry, C., red.: *Voorafgaande zorgen. Naar een handelingsgericht onderwijs*, Utrecht, Elsevier/De Tijdstroom, 1997.

Bie, D. de & de Kleijn, J.: *Wat gaan we doen? Het construeren en beoordelen van opdrachten*, Houten.

Bie, D. de & Gerritse, J.: *Onderwijs als opdracht*, Houten, Bohn, Stafleu, Van Loghum, 1999.

Bosman, L.: *Jongeren aanspreken op hun leerkracht*, Leuven, Acco, 1998.

De Koning, H.: *Leren zelfstandig leren*. Baarn, Nijgh Versluys, 1998.

Hamilton, H. & Rose, M.: *Verpleegkundige handelingen en procedures*, Lochem, De Tijdstroom, 1988.

Heessels-Verberne, A.-M. & de Hoop, A.: *Het ontwerpen van handelingsgerichte modules. De beroepspraktijk centraal*, Onderwijs en gezondheidszorg, 1998 (22), nr. 6, 104-109.

Huisman, J., red.: *Praktijkgericht leren in het beroepsonderwijs. Een aspect van competentiegericht onderwijs. (Expertisecentrum)*, 's Hertogenbosch, CINOP, 2000.

Kelchtermans, G.: *Reflectief ervaringsleren voor leerkrachten. Een werkboek voor opleiders, nascholers en stagebegeleiders*, (Cahiers voor didactiek, nr. 10), Deurne, Wolters Plantyn, 2000.

Manneke, A.: *Thema's voor verpleegkundigen*, Baarn, H.Nelissen, 1990.

Onstenk, J., red.: *Op zoek naar een krachtige beroepsgerichte leeromgeving, Fundamenten voor een onderwijsconcept voor de bve-sector*, 's Hertogenbosch, Cinop, 2000.

Pool, A., e.a.: *Een uitdaging voor de toekomst. Project beroepscompetenties HBO verpleegkunde*. Onderwijs en gezondheidszorg (2001), 25, 3, 22-25.

Pool, A., e.a.: *Met het oog op de toekomst. Beroepscompetenties van hbo-verpleegkundigen*, Uitgave van NIZW.

Ritzen, H.: *Een competente praktijkopleider. Begeleiden van studenten/studenten bij het verwerven van competenties*, Onderwijs en gezondheidszorg (2002), 26, 4, XLVII-LII

Straetmans, G. & Sanders, P.: *Beoordelen van competenties van docenten*.

Albersnagel, E., red.: *Methodiek ontwikkeling voor verpleegkundigen*, Houten, Wolters-Noordhoff, 1993.

Bastiaansens, DA., Jochems, AAF.: *anatomie en fysiologie*, Bohn, Stafleu, Van Loghum, 1998.

De Jong, JHJ., Kerstens, JAM., Vermeulen, MM: *handboek verpleegkunde*, Bohn, Stafleu, Van Loghum, 2003.

Diegem, Bohn Stafleu Van Loghum, 2001.

Hutten, JGM., Hutten-Groot, CAM., *medeburger en medewerker*, Bohn, Stafleu, Van Loghum, 1999.

Kerstens, JAM., De Jong, JHJ., Sesink, EM: *basisverpleegkunde*, Bohn, Stafleu, Van Loghum, 2002.

Zaagman-van Buuren, MJ., de Jong, JTE.,: *algemene ziekteleer*, Bohn, Stafleu, Van Loghum, 1996.

Reeksen waarvan hierboven reeds enkele boeken opgenomen zijn

Uitgeverij Bohn Stafleu - www.bsl.nl

'Bouwstenen voor Gezondheidszorgonderwijs': een reeks handboeken voor de opleiding verpleegkunde

niveau 4 volgens Nederlands kwalificatiestructuur, met ondermeer basisverpleegkunde en verpleegkunde voor specifieke zorgvragers.

Skillslab: een reeks voor de verpleegkundige praktijk met videobanden, werkcahiers voor studenten en docentenhandleiding.

Transferpunt: een reeks voor de verpleegkundige praktijk met werkboeken, vaak inclusief CDRom, voor studenten en docentenhandleiding.

Uitgeverij: Elsevier Gezondheidszorg - www.elseviergezondheidszorg.nl Medische terminologie.

Klinisch zakboek; 13 handzame naslagwerken.

Uitgeverij: Kavanah - www.kavanah.nl

Reeks verpleegkunde modulair is een thema-boekenreeks voor opleiding verpleegkunde niveau 4 Uitgeverij Thiememeulenhoff - www.i-care.nl en www.thiememeulenhoff.nl

'I-care' is een competentiegerichte interactieve leermethode voor niveau 4

Met de contexten van 'I-care' oriënteren studenten zich door middel van audiovisuele presentaties (casussen) met daarbij behorende vragen en probleemsituaties op zorginstellingen, de zorgvragers en mensen die er werken. Ondersteunende uitgaven niveau 4.

Uitgeverij Wolters Noordhoff -www.wolters.nl

Pakketreeks voor verpleegkundige vaardigheden en technische handelingen (bronnenboek, instructiemateriaal en docentenhandleiding)

www.mediboek.nl/lijsst.php?cat=Verpleegkunde – Dit is een prijsvergelijker van medische literatuur via het internet.

2 Tijdschriften

Gezondheidsnieuws: www.gezondheidsnieuws.nl

Ligament: <http://go.to/ligament>

Nursing: www.elseviergezondheidszorg.nl

Onderwijs en gezondheidszorg: www.bsl.nl

Psychiatrie en verpleging: Broeders van Liefde, Gent

Tijdschrift voor verpleegkunde (TVZ): www.elseviergezondheidszorg.nl Verpleegkunde: www.elseviergezondheidszorg.nl

Verpleegkunde nieuws: www.verpleegkundenieuws.nl

Verpleegkundig perspectief: www.bsl.nl

3 Audiovisuele middelen en softwarepakketten Boeringa, F.H.: Verpleegkundig woordenboek, 1998.

- Claessens, P.: Compendium 2002, Algemene Vereniging van de Geneesmiddelen industrie, 11ste uitgave.
- Claryse, A.: Het borstonderzoek, 2000.
- Coelho: Zakwoordenboek der Geneeskunde, 2000.
- Compendium Pharma: Compendium 2003, 2003.
- Consumentenbond: Medische encyclopedie voor het hele gezin, TCL Domus, 2000.
- Defloor, T. e.a.: Belgische richtlijnen voor decubituspreventie.
- Digitaal Ziekenhuis Nederland, Diabetes voorlichtingscd-rom, Zeeland Net Medical Medica, 1999.
- Glasman, W.: Stromingen in de psychologie, 1998.
- Goossens, H.: Klinische zorg. Leerlingenhandleiding en logboek, 2000.
- Goossens, H.: Psychiatrie en verstandelijk gehandicaptenzorg, 2000.
- Leën, J.: Stomazorg in woord en beeld, 2002.
- Mostinckx, J.: Wetgeving in de gezondheidszorg, 2001.
- Philips Media: Medische encyclopedie, Tivion, 1996.
- Putz, R.: Atlas van de menselijke anatomie, Sobotta, 1998.
- Soka: Digitale wegwijzer voor de sociale sector, Soka standaard, 2003.
- Van Hemert, K.: Een beroerte: deel 1, 2002.
- Vandeputte, J.: Over 1500 wounds, 1998.
- Vermaat, J.H.: Rekenen in de gezondheidszorg, 2001.

4 Nuttige adressen

In deze snel evoluerende maatschappij, waar ook de wetenschap zeer snel evolueert raadplegen we best de websites van de uitgeverijen:

- Uitgeverij Academia Press: www.academiapress.be
- Uitgeverij Story: www.story.be
- Uitgeverij Acco: www.acco.be
- Uitgeverij Bohn Stafleu Van Loghum: www.bsl.nl
- Uitgeverij Cure & Care Publishers: www.ccpublishers.com
- Uitgeverij Elsevier: www.elseviergezondheidszorg.nl Uitgeverij
- HBuitgevers: www.hbuitgevers.nl
- Uitgeverij Kluwer: www.kluwer.be
- Uitgeverij Lannoo: www.lannoo.com.nl
- Uitgeverij Maklu/Garant: www.maklu.be
- Uitgeverij SWP: www.swpbook.com
- Uitgeverij Boom: www.uitgeverijboom.nl
- Uitgeverij Swets & Zeitlinger: www.uitgeverij.swets.nl
- Uitgeverij Kavanah: www.kavanah.nl
- Uitgeverij Wolters Noordhoff: www.wolters.nl

5 Websites

Algemeen

- <http://bouwmeester.jouwpagina.nl/rubrieken/gezondheid.html>
- <http://nl.wikipedia.org/wiki/Gezondheidszorg>
- <http://nl.wikipedia.org/wiki/Verpleegkundige>
- <http://reuma.startpagina.nl/>
- http://statbel.fgov.be/port/hea_nl.asp <http://thuis testen.2link.be/>

<http://users.pandora.be/zeldzame.ziekten/index.html>

<http://verpleegkunde.2link.be/> <http://verpleegkunde.2link.be/>

http://www.atriummc.nl/Medisch_algemeen.3574.0.html

http://www.azg.be/nl/actualiteit/aids_2003/spel.htm

<http://www.bsl.nl/zorgcontext/>

<http://www.countryjoe.com/nightingale/>

<http://www.decubitus.be/> <http://www.diabetes2.nl/>

<http://www.diaconessenhuis.nl/>

<http://www.digitaalzorgdossier.nl/>

<http://www.eenrugvoorhetleven.org/>

<http://www.florence-nightingale.co.uk/index.php>

<http://www.fysiotherapeutvoormij.nl/fysiotherapievoormij/wsn0E23.html>

<http://www.geneesmiddelenrepertorium.nl/> <http://www.gezondheid.be/>

<http://www.gezondheidenpreventie.be/NL/>

<http://www.gezondheidsnet.nl/> <http://www.health.nl/>

<http://www.kankeroperatie.nl/> <http://www.kindjeopkomst.nl/>

<http://www.kindjeopkomst.nl/>

<http://www.knooppunt.net> (interessant m.b.t. tot digitale leermiddelen)

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/sites/entrez/> <http://www.operatieverpleegkundige.be/links.htm>

http://www.prostaattester.nl/?partner=7296&pool_id=0&bannerid=586&banner_id=586&promo=

<http://www.ribiz.nl/>

http://www.seniorennet.be/Pages/Gezond_leven/gezondheid_verkoudheid.php <http://www.spierziekten.nl/>

<http://www.tegenkanker.be/rubriek.asp?rubid=16>

<http://www.tynaarlo.nl/live/dienstverlening/Digitaaloket/Diglok.pag?productnr=27098>

<http://www.verpleegkunde.net/> <http://www.verpleegplannen.nl/>

<http://www.verpleegplannen.nl/> <http://www.verpleegpost.nl/>

<http://www.verplegingenverzorging.nl/> <http://www.vvizv.be/Pages/index.php>

<http://www.vzwgo.be/> <http://www.werkendlichaam.nl/> <http://www.ziekenhuis.nl/>

<http://www.ziekenhuis.nl/index.php?cat=ziekenhuizen>

<http://www.ziekenhuis.nl/index.php?cat=ziekenhuizen>

http://www.ziekenhuis.nl/index.php?cat=ziektebeelden&ziektebeelden=ziektebeeld_item&item_id=596&letter=R

<http://www.zoekzorg.nl/> <http://www.zorgportaal.nl/>

(abonnement).

<http://www.zorgvisie.nl/web/show/id=26111>

<http://ziekenhuis.allepaginass.nl/>

<http://ziekenhuis.startpagina.nl/> <http://ziekten.2link.be/>

Geestelijke gezondheidszorg

<http://195.234.184.64/web-Ned/nl/a043/a043027n.htm> <http://geestelijke-gezondheidszorg.pagina.be/>

<http://geschiedenis.vpro.nl/dossiers/24889935/>

<http://ggz.startpagina.nl/>

<http://home.hetnet.nl/~e.perk/psychiatrie.htm>

<http://mens-en-samenleving.infonu.nl/psychologie/2398-geschiedenis-van-de-psychiatrie.html>

http://nl.wikipedia.org/wiki/Geestelijke_gezondheidszorg

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Psychiatrie>

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Verpleegkundige>

<http://psy.cc/5505.php> <http://thui testen.2link.be/>

<http://users.pandora.be/zeldzame.ziekten/index.html>

<http://users.telenet.be/antipsychiatrie/geschiedenis%20van%20de%20waan zin.htm>

<http://verpleegkunde.2link.be/> <http://www.bsl.nl/zorgcontext/>

<http://www.countryjoe.com/nightingale/>

<http://www.cultuurcheque-gent.be/cultuurhuizen/museum-dr.-guislain.html> <http://www.decubitus.be/>

<http://www.dekaterkomlater.nl/kater.asp>

<http://www.diabetes2.nl/> <http://www.druglijn.be/>

<http://www.florence-nightingale.co.uk/index.php>

<http://www.fracarita.org/index.cfm?lan=NL&cat=broeders&sub=Publicaties%20en%20archief&item=Archief>

<http://www.fracarita.org/index.cfm?lan=nl&cat=zorg&sub=geestelijke%20gezondheidszorg>

<http://www.geneesmiddelenrepertorium.nl/>

<http://www.gezondmail.be/GezondMail/Gezondheid+en+ziekte/ZiektenEnAandoeningen/De+geschiedenis+van+de+waan zin.htm>

<http://www.ggzdrenthe.nl/index.php?pageID=35> <http://www.ggze.nl/>

<http://www.ggz-overleg.be/content/ggz/site/60&>

<http://www.guislain.be/>

<http://www.hospitals.be/nederlands/links/zbel.htm#vg>

<http://www.hulp gids.nl/index1.html> <http://www.jellinek.nl/brain/>

http://www.jeugdseksualiteit.be/m_jongeren/

<http://www.ombudsfunctieggz.be/> <http://www.op-wvl.be/>

http://www.prostaattester.nl/?partner=7296&pool_id=0&bannerid=586&banner_id=586&promo=

<http://www.psychiatrie.nu/?return=http://geschiedenis.psychiatrie.nu/> <http://www.psychiatrie-zinloosgeweld.nl/1797%201895.htm>

<http://www.trimbos.nl/default2.html>

<http://www.verpleegkunde.net/>

<http://www.verpleegplannen.nl/>

<http://www.verpleegpost.nl/> <http://www.verpleegpost.nl/>

<http://www.verplegingenverzorging.nl/>

<http://www.vvgg.be/>

<http://www.vvizv.be/Pages/index.php> <http://www.werkendlichaam.nl/>

<http://www.zelfmoordpreventievlaanderen.be/> <http://www.ziekenhuis.nl/index.php?cat=ziekenhuizen>

http://www.ziekenhuis.nl/index.php?cat=ziektebeelden&ziektebeelden=ziektebeeld_item&item_id=596&letter=R

<http://www.zoekzorg.nl/> <http://www.zorgportaal.nl/>

<http://www1.limburg.be/spil/>

<http://ziekten.2link.be/>

Ouderenzorg

<http://huizedesterwijzer.be/index.php?page=spirituele-ouderenzorg>

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Verpleegkundige>

http://onderzoek.khk.be/domein_Gerontologie/default.asp <http://ouderenzorg-advies.startpagina.nl/>

http://socialsecurity.fgov.be/NL/nieuws_publicaties/publicaties/vergrijzing/bestelinformatie.htm

<http://thuijtesten.2link.be/>

<http://users.belgacom.net/drov/links.htm>

<http://users.pandora.be/zeldzame.ziekten/index.html>

http://vdab.be/beroepen/animator_ouderenzorg.shtml <http://verpleegkunde.2link.be/>

<http://www.bejaardenzorg-ght.be/files/dienst/dienst.html>

<http://www.bsl.nl/zorgcontext/>

<http://www.circle-of-care.be/ouderenzorg/ouderenzorg.htm>

<http://www.countryjoe.com/nightingale/>

<http://www.decubitus.be/> <http://www.dementie.be/>

<http://www.diabetes2.nl/>

<http://www.florence-nightingale.co.uk/index.php>

<http://www.fracarita.org/index.cfm?lan=NL&cat=zorg&sub=Ouderenzorg>

<http://www.geneesmiddelenrepertorium.nl/> <http://www.gezondheidsnet.nl/>

<http://www.groenezorg.be/tabid/70/Default.aspx>

<http://www.hospitals.be/nederlands/links/zbel.htm#vg>

http://www.igz.nl/burgersloket1/ietsvragen/vragen_over_ouderenzorg/?showItem=lokburg_faq_verpleegh_raadplegen

<http://www.kluwer.be/nl/home.asp?subpage=produktfiche&ProductNumber=8500011435&doelid=20&TAFCH=N&list=AlIONZ>

<http://www.meetplaza.be/nl/interesse.asp?interesse=243&interessegebied=Ouderenzorg>

<http://www.nvkvv.be/index.htm?werkgroepen/Ouderenzorg.htm~mainFrame>

<http://www.opzrekem.be/ouderenzorg.htm>

<http://www.spierziekten.nl/> <http://www.verpleegkunde.net/>

<http://www.verpleegplannen.nl/> <http://www.verpleegpost.nl/>

<http://www.verplegingenverzorging.nl/>

<http://www.werkendlichaam.nl/>

<http://www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/ouderenzorg/index.htm>

<http://www.ziekenhuis.nl/index.php?cat=ziekenhuizen>

http://www.ziekenhuis.nl/index.php?cat=ziektebeelden&ziektebeelden=ziektebeeld_item&item_id=596&letter=R

<http://www.zoekzorg.nl/>

<http://www.zorgengezondheid.be/ouderenzorg.aspx>

<http://www.zorgportaal.nl/><http://ziekenverzorgende.fol.nl/alzheimer/alzheimer.htm> <http://ziekten.2link.be/>

Thuiszorg

<http://www.familiehulp.be/> <http://91.142.242.33/thuiszorg/><http://nl.wikipedia.org/wiki/Thuiszorg><http://nl.wikipedia.org/wiki/Verpleegkundige><http://thuis testen.2link.be/><http://thuiszorg.startpagina.nl/> <http://thuiszorg-><adressen.startpagina.nl/><http://thuiszorg-gids.nl/><http://www.cm.be/nl/100/wattedoenbij/thuiszorg/index.jsp><http://www.countryjoe.com/nightingale/><http://www.ctz.be/ctz/Contact/Contact.htm><http://www.decubitus.be/> <http://www.diabetes2.nl/><http://www.domusmedica.be/vhp/vmsits.htm><http://www.elsene.irisnet.be/site/nl/02vivrexl/sante/aidedomicile.htm><http://www.familiezorg-wvl.be/atz.htm> <http://www.florence-nightingale.co.uk/index.php><http://www.geneesmiddelenrepertorium.nl/><http://www.gent.be/eCache/THE/4/216.cmVjPTM3NTM1.html> <http://www.gezondheidsnet.nl/><http://www.hospitals.be/nederlands/links/zbel.htm#vg><http://www.ocmw.antwerpen.be/Voorstel%20startpagina/Frame/Thuiszorg/Navtthuisverpleging.htm>http://www.prostaattester.nl/?partner=7296&pool_id=0&bannerid=586&banner_id=586&promo=<http://www.psyztgent.be/><http://www.rtdvrenthe.nl/9f64e8ae-dcae-4493-a990-f473f05f8208.aspx?newsId=16392>http://www.seniorennet.be/Pages/Wonen_zorg/Thuiszorggids/gids_in_de_thuiszorg.php<http://www.spierziekten.nl/><http://www.sprokkel.be/gezondheid/thuiszorg/><http://www.steunpunt-thuiszorg.be/><http://www.verpleegkunde.net><http://www.verpleegplannen.nl/> <http://www.verpleegpost.nl/><http://www.verplegingenverzorging.nl/><http://www.vgc.be/Welzijn+en+Gezondheid/ZorgzameStad/Thuiszorg/><http://www.vnz235.be/jsp/index.jsp?language=NL&tmpl folderid=78><http://www.vvizv.be/Pages/index.php> <http://www.werkendlichaam.nl/><http://www.wvc.vlaanderen.be/juriwel/thuiszorg/index.htm><http://www.ziekenhuis.nl/index.php?cat=ziekenhuizen>http://www.ziekenhuis.nl/index.php?cat=ziektebeelden&ziektebeelden=ziektebeeld_item&item_id=596&letter=R

<http://www.zoekzorg.nl/> <http://www.zorgmediatheek.nl/>

<http://www.zorgportaal.nl/> <http://ziekten.2link.be/>

www.zeldzameziekten.be